

שיחת ראש הישיבה הרב צפניה דרורי לפני אמירת הסליחות
השיחה נרשמה ע"י מאיר שנוולד הי"ד.

תפילה של תשובה

1. שני צדדים בתפילה

כל השנה אנחנו מתפללים, כל השנה אנו מבקשים להתעלות ולהתקדש ובכל זאת שונים הימים האלה, ימי הרחמים והסליחות, גם בצורת התפילה שלנו, גם במהות התפילה.

ישנם בתפילה שני צדדים. בתפילה אנחנו קוראים אל ה'. יש לאדם מצוקה, ישנם דברים שהאדם רוצה שיהיו ומתוך כך הוא מתפלל. אנחנו רוצים להיות קרובים אל ה', שיענה לתפילתנו. אבל יש בתפילה גם צד אחר - "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". אני לא מתפלל אל ה' מפני שאני רוצה משהוא, אלא מפני שאני רוצה את רצונו. אני מקשר את מציאות הרצון שלי במציאות הרצון שלו. התפילה שלי היא "עת רצון". בעת הרצון קורה משהוא בעולם, הקב"ה "משביע לכל חי רצון". נוצר קשר בין הרצון שלו ובין הרצון שלי. "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב". ישנם רגעים שה' קרוב ומשמעות הדבר היא שמציאות הרצון שלו מורגשת. אנחנו מרגישים את רצונו, ואז הרצון שלנו נדבק ברצונו וכתוצאה מכך מתפתח אצלנו קשר של רצון וכל התפילה שלנו היא למעשה ביטוי של הרצון. הרצון להתעלות, הרצון לשוב בתשובה, הרצון להיות קרוב. הוא מעורר את קרבנו אלינו ואנחנו מעוררים את קרבנו אליו. "ה' האמירך ואת ה' האמרת". יש מציאות שמתעוררת למעלה וכתוצאה מכך המציאות מתעוררת למטה. זהו שדוד המלך ע"ה אומר: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". התפילה שלי אינה תפילה שבה אני משווע לעזרתך, אלא תפילתי היא ביטוי של הרצון.

2. משל המקווה

על הפסוק הזה אומר המדרש (דברים רבה פרשה ב', סעיף י"ב):

"רבי חנינא בר פפא שאל לרב שמואל בר נחמן מהו דכתיב ואני תפילתי וגו', א"ל שערי תפילה פעמים פתוחים פעמים סגורים... אבל שערי תשובה לעולם פתוחים. א"ל מנין שנאמר נוראות בצדק תעננו וכו'"

דברי המדרש כאן קצת סתומים, ובאיכה-רבה הדברים יותר מתבהרים: נמשלה למקווה ותשובה לים, מה המקווה הזו לעיתים פתוח לעיתים סגור, כך שערי תפילה לפעמים פתוחים לפעמים סגורים, אבל התשובה נמשלה לים. יש לכך

* עיבוד ועריכה: שי אלבוגן

סמך בפסוק: "מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה". התפילה היא כמו טבילה במקוה. זוהי שעת התקוה, שעת הצפייה לעזרת ה', זו בקשה לישועה בעת צרה. וקשה מאד להתפלל. לפעמים אפשר להצליח ולפעמים לא. כדי להיטהר במקוה, הוא צריך להיות מלא ארבעים סאה, יש צורך להיכנס לתוכו באופן כזה שהמים יכסו את כל גופו. ומה קורה אם אדם נכנס למקוה וחלק ממנו נשאר בחוץ? כל הטבילה בטילה. התפילה, כאמור, היא כניסה למקוה - היא לפעמים עוזרת ולפעמים לא וכלשון המדרש: "כמקוה שלפעמים פתוח ולפעמים סגור". הטבילה מועילה כשהמים מקיפים את כל הגוף. כך בתפילה - היא טובה כשהאדם נכנס כל כולו אליה. אנחנו יודעים כמה קשה לנו להתפלל, כלומר: לרכז את כל כוחותינו אל עבודת התפילה. אנחנו נכנסים לתפילה, אבל לא כל תפילה פועלת את פעולתה, משום שלא תמיד אנו מצליחים להגיע למצב של דבקות כזאת של ריכוז כל הכוחות בתפילה.

3.3 דרך טהרת המים

אבל ישנה גם דרך תפילה אחרת, וגם היא תוסבר לנו בעזרת המשל הנ"ל. בהלכות מקואות ישנה הלכה מיוחדת. לעומת הסדר הרגיל של טבילה גמורה בתוך מי המקוה, יש פעמים שאפשר לטהר דבר מסויים שלא על-ידי כניסתו לגמרי לתוך המקוה. למשל, כדי לטהר מים די בהשקה, בחיבור כל-שהוא. בהתחברות המים הטמאים למים הטהורים הם נטהרים. ומדוע ישנו הבדל בין סדר טהרת המים לבין סדר טהרת האדם? מדוע לטהרת מים מספיקה השקה בלבד? ההסבר לכך הוא כזה: כדי לטהר את האדם שנטמא, יש צורך להביא את האדם שנמצא מחוץ למים אל תוך המקוה. יש צורך להבליע את כל גופו של האדם בתוך מי המקוה. לעומת זאת כשמדובר בטהרת מים, אנו עוסקים במים ומים, ביסוד אחד ולכן בהשקה קלה שניהם מתחברים, משום שהשורש שלהם מתחבר. בשונה ממצייאות האדם והמים שהם שני יסודות שונים ואין ביניהם חיבור שורשי.

4.4 חיבור אל ה' בדרך של תפילה ובדרך של תשובה

כך על אותו אופן קיימת הבחנה בין חיבור האדם בדרך תשובה לבין חיבור בדרך תפילה. אם אדם מתחבר אל ה' בתשובה, באותו רגע הוא מתחבר אל מקור הרצון, הוא רוצה את רצון ה'. הוא מתחבר אל אותה נקודה שהעניין האלוקי מוריד אליו את הרצון שלו. אם אדם ניגש להתפלל והוא לא פונה אל ה' מפני שהוא נמצא בצרה, מפני שמשווא כואב לו, אלא מפני שהוא מצפה להופעת האלוקים בתוכו, ומתוך תשוקה לקירבת אלוקים, זה כבר חיבור של שורש בשורש. זה דומה לחיבור מים

במים שאין צורך לחבר אלא במשהוא. אתה נדבק רק במשהוא אל הרצון האלוקי ואתה כבר בלוע בתוכו. ודוד המלך אומר: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", התפילות שלי אינן בגדר תפילה מתוך צרה, אלא כל התפילה היא הידבקות של רצון ברצון. אני מרגיש חיבור לרצון שלך ורצונך הוא רצוני. עשה רצונך כרצוני. באותו רגע אני לא צריך להתאמץ הרבה, אני לא צריך לטבול כעת כל גופי. אני מסוגל להגיע לדבקות ולשלימות בעצם חיבור הרצון שלי בה', והתפילה שלי פועלת.

5. אמירת הסליחות - תפילה במדרגה העליונה

זאת היא ההרגשה שלנו היום כשאנו ניגשים עכשיו לתפילת הסליחות ואנחנו צריכים להצליח להתפלל טוב. נשים לב למה שאנחנו אומרים. הפתיחה היא: "שומע כתפילה עדיך כל בשר יבואו", אנחנו מדברים על התשוקה של האדם אל ה'. אנחנו מדברים על מלכות ה' בעולם, מסתכלים על המציאות האלוקית שסובבת אותנו ומתוך כל הדברים האלה, מתוך הבקשה להופעת מלכות ה' בעולם, מתוך אותה בקשה של תשובה אנחנו מבקשים: "הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך". איננו מסתכלים על עצמנו, אנחנו רואים את עצמנו כחלק מרצון ה', כחלק מהבריאה האלוקית. מתוך כך אנחנו מבקשים: "עשה למען שמך", אנחנו באים רק על שמך, אנחנו באים ברגע זה כדי ששמך יתגדל. זה מה שמעניין אותנו - "שמך". "עשה למען שמך". כשאדם עומד כך ומצפה בעת תפילתו לגילוי הרצון האלוקי שהיה בעצם בריאתו, אז הוא לא צריך להיבלע לגמרי. כשהשורש מתחבר לשורש, אז אפילו במשהוא די. לכן השעה הזאת היא עת רצון. אם כך תהיה הראיה שלנו, נבין את כל הסדר. נאמר את שלוש-עשרה המידות לא רק בתור קוד ההצלחה שמביא לידי הפרת גזירה, הקוד שלימד אותנו הקב"ה, אלא שבאותו רגע אנו מידבקים במידותיו ומתקשרים אל רצונו שיורד לעולם דרכנו. דרך המידות הנכונות שלנו. באותו רגע אנו מבינים שמה הוא רחום אף אתה רחום ושכל התכונות האופייניות שלנו הם המידות האלוקיות.

6. תפילה של תשובה

ברגע זה שהאדם מזהה את רצונו עם רצון ה', כשהאדם מזהה את מידותיו עם מידות ה' - ברגע שנוצר חיבור של מים, חיבור שתמיד אפשרי בין הרצון של האדם לרצון האלוקי אז כל תפילתו היא אחרת. לא תפילה מתוך עת צרה, אלא תפילה מתוך רצון לחיבור וזה נקרא תפילה של תשובה. זהו איפוא "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". שנצליח כולנו להתפלל היום וכך נכין את עצמנו לקראת ראש-השנה, עשרת-ימי-תשובה ויום-הכיפורים. נלמד להתפלל מתוך אותה נקודה של חיבור שורש בשורש, רצון ברצון, חיבור תשוקתנו לאהבת ה' עם היכולת שלנו לבטא את הדברים בלשון של תפילה.

מקורות והערות

שני צדדים בתפילה "ואני תפילתי לך ה' עת רצון... מעיקר התפילה, מלבד תועלת הגעת הבקשה על ידה, הרי הוא מצד השגת השלימות האמיתית לידבק בה' צורנו... העיקר אני מכוון בתפילתי לך ה', להדבק בך וזה בעצמו לי עת רצון" וכי. (מרן הרב זצ"ל, כת"י נדפס ב"פרי-הארץ", גיליון ח', עמ' 95-96).

משל המקווה והנה ידוע דטהרת המקווה הוא רק כשכל גופו מכוסה במים ואפילו אם רק נימא אחת מבחוץ לא עלתה לו טבילה" (שם - משמואל, מועדים, שבת-תשובה תרע"ד). בהמשך מבאר הוא שכך צריכה להיות טהרת התשובה: "שיהיה ליבו כל כך נשבר בקרבו עד שלא תישאר בו שום מציאות" וכי'. אבל הרב דרורי בדבריו משתמש במשל הנ"ל לביאור דרך עבודת התפילה.

טהרת המים "והנה מצינו עוד אופן של טהרה והוא מים שנטמאו משיקן והן טהורין, ואין צריך אלא שתהיה להם נגיעה קלה במי המקווה ולא שיהיו לגמרי תחת המים, והטעם מפני שנעשו מחוברים למקור המים הטהורים... דבר גוש שאינו נעשה אחד עם מי המקווה צריך שיהיה כולו מכוסה במים" (שם-משמואל, שם)